

Tarkistuslista oppilaitoksille seksuaalisen häirinnän vastaiseen työhön

Opiskelijoilla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Opiskeluhoitosuunnitelmaan on kirjattava muun muassa suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Lisäksi oppilaitoksilla tulee olla oppilaitoskohtainen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma, jonka yhtenä osana on seksuaalisen ja sukupuoliin perustuvan häirinnän ehkäiseminen.

Seksuaalinen häirintä loukkaa opiskelu- ja työrauhaa sekä yksilönvapautta ja itsemääräämisoikeutta. Se vahingoittaa lapsen ja nuoren seksuaalista kehitystä, sillä se kohdistuu henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja on siksi verrattavissa fyysiseen tai henkiseen väkivaltaan. Seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutuminen on nuorelle usein ahdistava ja hämmentävä kokemus. Kouluilla on tärkeä velvollisuus puuttua häirintään ja luoda kulttuuria, jossa häirintää ei hyväksytä.

(Opetushallitus 2018; Vilka, H. 2011.)

Pitelet kädessäsi seksuaalisen häirinnän vastaisen työn tarkistuslistaa, joka on laadittu erityisesti käytettäväksi toiselle asteelle. Tarkistuslistaa voidaan käyttää yhdessä oppilaitoskohtaisen seksuaalisen häirinnän puuttumisen mallin tai ohjeistuksen kanssa. Lista toimii apuvälineenä sekä niin sanotusti "ideapankkina" siinä vaiheessa, kun seksuaalisen häirinnän vastaista työtä oppilaitoksessa suunnitellaan tai kehitetään sekä silloin, kun oppilaitoksessa on ilmennyt seksuaalista häirintää.

ENNALTAEHKÄISEMINEN

- ✓ Tutustukaa oppilaitoksenne yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmaan. Onko suunnitelma ajan tasalla? Onko siellä tai opiskeluhuoltosuunnitelmassa selkeä prosessi- tai toimintakaavio seksuaaliseen häirintään tai ahdisteluun liittyen?
- ✓ Kuinka seksuaalinen häirintä voitaisiin integroida opetukseen? Voisiko tämä olla yhtenä aiheena esimerkiksi aineryhmien kokouksissa tai yhteisissä VESO- tai KIKY -päivissä?
- ✓ Järjestäkää seksuaaliseen häirintään, sen tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn liittyvä teemapäivä tai ottakaa se osaksi esimerkiksi hyvinvointipäivää. Kutsukaa mukaan asiantuntijoita; vinkkejä tähän löydät listan loppuun kootuista linkeistä.
- ✓ Miettikää, miten tietoisuutta seksuaalisesta häirinnästä ja sen tunnistamisesta voisi lisätä myös koulun henkilökunnalle. Esimerkiksi Nuorten Exit järjestää maksuttomia koulutuksia seksuaalisen kaltoinkohtelun temasta.
- ✓ Kuinka opiskelijahuolto ottaa teemaa puheeksi, esimerkiksi ryhmissä vierailujen yhteydessä? Voisiko seksuaalisen häirinnän nostaa yhtä näkyväksi teemaksi, kuin kiusaamisen? Samalla kun puhutaan kiusaamisesta, seksuaalisen häirinnän sekä ahdistelun voisi liittää sen rinnalle.
- ✓ Huomioikaa seksuaalisuuden sekä sukupuolen moninaisuus sekä sensitiivisyys käsitellessänne seksuaalisen häirinnän ilmiötä. Jotkut opiskelijat saattavat kokea oppilaitoksen heteronormatiivisuuden tai hetero-olettamuksen itsessään jo seksuaalisena häirintänä.
- ✓ Millaisena seksuaalinen häirintä näyttäytyy oppilaitoskohtaisessa kouluterveyskyselyssä? Onko tuloksia tarkasteltu sen osalta ja/tai tehty jotakin toimenpiteitä sen suhteen?

PUUTTUMINEN JA KOHTAAMINEN

- ✓ Onko Opetushallituksen ”Opas seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa” tuttu? Mikäli ei, linkin siihen löydät tämän listan lopusta!
- ✓ Opettajilla ja opiskelijahuollon jäsenillä on velvollisuus puuttua välittömästi havaitsemaansa seksuaaliseen häirintään. Onko oppilaitoksessanne selvää, kenen puoleen tällaisissa tilanteissa voi tarvittaessa kääntyä tai ketä konsultoida? Esimerkiksi opiskelijahuoltoa voi aina konsultoida nimettömästi, jos ei ole varma, miten tilanteessa tulisi toimia.
- ✓ Kun opiskelija tulee kertomaan seksuaalisesta häirinnästä...
  - Kuuntele. Rohkaise opiskelijaa kertomaan, mitä on tapahtunut.
  - Usko opiskelijaa. Älä vähättele hänen kertomaansa tai pyri selittelemään tapahtunutta tekijän puolesta: ”No jos se oli vaan vitsi...?”.
  - Muistuta, ettei tapahtunut ole hänen syynsä ja lupaa, että asiaan puututaan.
  - Puutu. Konsultoi ja ota työpari, jos et tiedä miten edetä.
  - Kysy, miten opiskelija toivoisi asiassa edettävän. Kunnioita myös hänen toiveitaan.

- Ohjaa opiskelija avun piiriin (esim. psykologi tai kuraattori). Kysy, haluaako hän, että varaatte ajan yhdessä vai oletko sinä yhteydessä hänen puolestaan. Näin varmistetaan, että nuori varmasti pääsee ja hakeutuu tuen piiriin.
  - Arvioi yhdessä opiskelijahuollon tai/ja rehtorin kanssa tai konsultoi esimerkiksi lastensuojelua tai poliisia, tarvitaanko tilanteessa muunlaista puuttumista.
- ✓ Miettikää, miten voisitte oppilaitoksessa helpottaa opiskelijoiden kokemusten esille tuomista.
- Epätietoisuus siitä, kenelle häirinnästä voi oppilaitoksessa kertoa ja mitä kertomisen jälkeen tapahtuu, vaikuttavat opiskelijoiden haluun kertoa kokemuksistaan.
  - Tiedon lisääminen niin seksuaalisesta häirinnästä ilmiönä, kuin oppilaitoksen menettelyistä siihen puuttumisen suhteen, voisivat rohkaista nuoria kertomaan kokemuksistaan avoimemmin ja näin oppilaitokseen puuttuminen ilmiöön helpottuisi. Se herättää myös luottamusta, että heidän kokemuksistaan sekä hyvinvoinnistaan ollaan kiinnostuneita.
  - Voisiko oppilaitokseen nimetä esimerkiksi "Kiusaamisen, häirinnän ja syrjimyksen vastaisen luottohenkilön"?

JÄLKIHOITO

- ✓ Jokaiselle seksuaalisen häirinnän tapaukselle olisi hyvä valita vastuuhenkilö, joka varmistaa, että opiskelija saa apua oppilaitoksessa tai ulkopuoliselta taholta.
- ✓ Vastuuhenkilö huolehtii ja varmistaa myöhemmin, että seksuaalinen häirintä on varmasti loppunut.
- ✓ Opiskelijalta tulisi kysyä jälkikäteen, miten tilanteessa hänen mielestään toimittiin ja olisiko hän toivonut, että asiassa olisi edetty jotenkin toisin. Opiskelijan kokemus on myös tärkeä palaute, josta voidaan ottaa opiksi sekä kehittyä.

LINKKEJÄ

- ✓ Opetushallituksen opas: <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/opas-seksuaalisen-hairinnan-ennaltaehkaisemiseksi-ja-siihen>
- ✓ Nuorten exit: <https://nuortenexit.fi/toimintamme/koulutus-konsultaatio/>
- ✓ Ei seksuaaliselle kaltoinkohtelulle! -opas: https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/KuVa/nuoriso/nuortenexit_esite_seksuaalinenhairinta_rgb_aineisto.pdf
- ✓ Ei meidän koulussa: <http://www.eimeidankoulussa.fi/>
- ✓ Seta, mm. materiaalitilaus: <https://seta.fi/palvelut/materiaalitilaus/#oppaat>
- ✓ Turvataitoja nuorille -opas: <http://www.julkari.fi/handle/10024/90817>
- ✓ Punainen risti - kun olet kokenut jotakin järkyttävää: https://www.punainenristi.fi/sites/frc2011.mearra.com/files/tiedostolataukset/henkine_n_tuki_suomeksi.pdf